

## طرحنامه کرسی ترویجی

### ۱. عنوان کرسی:

|                                                                               |
|-------------------------------------------------------------------------------|
| عنوان فارسی: بررسی فقهی و حقوقی تعدیل اقساط مهریه در شرایط نوسانات شدید بازار |
| عنوان انگلیسی:                                                                |
| عنوان عربی:                                                                   |

### ۲. خلاصه طرحنامه: (حداقل ۱۰۰۰ و حداکثر ۲۵۰۰ کلمه):

#### الف. شرح موضوع:

عقد نکاح، پیامدهای متعددی برای طرفین دارد و حقوق و وظایفی را بر عهده طرفین می‌آورد. یکی از پیامدهای مالی عقد نکاح، بدهکاری مرد به زن به مقدار مهریه است. پس از اثبات بدهکاری مالی، ممکن است مدیون توانایی پرداخت دین خود را نداشته باشد. در چنین شرایطی، دستور اسلام به طلبکار این است که به مدیون مهلت دهد تا توانایی پرداخت دین خود را داشته باشد. ماده ۱۱ قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی مصوب ۱۳۹۴/۳/۲۳، مطابق قانون اسلامی فوق به تصویب رسیده است. طبق این ماده، اگر بعد از اثبات اعسار مدیون، تشخیص داده شود که او میتواند دین خود را به صورت اقساط پرداخت کند، دادگاه با در نظر گرفتن درآمد مدیون و شرایط و ضروریات زندگی او، بدهی او را تقسیط میکند تا در چند نوبت به طور کامل پرداخت کند. پس از تقسیط، ممکن است شرایطی زندگی مدیون به سبب نوسانات شدید بازار طلا و سکه، طوری تغییر کند که او توانایی پرداخت اقساط را نداشته باشد. در چنین شرایطی، با توجه به اینکه در صورت عدم پرداخت یک قسط، طلبکار میتواند حکم جلب مدیون را گرفته و او را به زندان بیندازد، مدیون درخواست تعدیل اقساط میکند. دادگاه این درخواست را بررسی کرده و در صورت صحت ادعای مدیون مبنی بر اعسار، درخواست تعدیل اقساط را پذیرفته و اگر مدیون در حبس باشد، آزاد میشود. رسیدگی به همه این درخواست‌ها، دشواری‌های فراوانی مخصوصاً از نظر اقتصادی برای قوه قضائیه دارد. علاوه بر این، با توجه به اینکه بررسی درخواست‌ها مدت زمان قابل توجهی به طول می‌انجامد و در این مدت طلبکار میتواند مدیون را به حبس بیندازد، مشکلات فراوانی برای محکومین مالی و خانواده‌های آنها ایجاد میشود. از مجموعه قواعد اولیه وادله اجتهادی که در مقاله آمده است می‌توان نتیجه گرفت که در صورت درخواست تعدیل اقساط از جانب مدیون، نیاز به بررسی دوباره شرایط مالی و اقتصادی مدیون و اعسار او از جانب قوه قضائیه نیست و تعدیل به صورت خودکار صورت می‌گیرد.

#### ب. سوابق دانشی:

در مسائل مرتبط با این موضوع این مقاله، پژوهش‌های متعددی صورت گرفته است، مانند: «بررسی فقهی و حقوقی تعدیل مهریه»، «اعتبارسنجی فقهی مجازات حبس معسر در قانون محکومیت‌های مالی مصوب ۱۳۹۴» و «تحلیل و نقد ماهیت حبس، اعسار و آیین حاکم بر آنها با نگرشی بر قانون نحوه اجرای محکومیت‌های مالی»، اما در خصوص موضوع مورد نظر، به مقاله‌ای دست نیافتیم. البته برخی نمایندگان مجلس در سال ۱۳۹۹ متوجه این مشکل شده و طرحی را مبنی بر بررسی خارج از نوبت درخواست تعدیل اقساط، به مجلس شورای اسلامی ارائه کردند که به تصویب رسید. از اشکالات طرح ارائه شده، میتوان به در نظر نگرفتن حقوق طلبکاران، عدم بررسی دقیق فقهی - حقوقی و کاهش ندادن هزینه‌های قوه قضائیه اشاره کرد.

ج. موارد نوآوری:

- از نوآوری های این پژوهش میتوان به موارد ذیل اشاره کرد:
۱. صورت بندی و بررسی مسئله در چارچوب فقهی (تبیین اصلی عملی و سپس ادله اجتهادی)
۲. مطرح شدن اشکالات فراوان به ادله اجتهادی و سعی در دفع اشکالات
۳. در نظر گرفتن حقوق طلبکاران
۴. ارائه پیشنهاداتی به قوه قضائیه به منظور تسهیل در امور مرتبط با مسئله
۵. در نظر گرفتن زوایای حقوقی مسئله در کنار زوایای فقهی

د. فرایند:

ابتدا طرح مسئله در یکی از جلسات اندیشکده مستعدان اجتهاد توسط یکی از مرتبطین با مجلس شورای اسلامی طرح شد. سپس از کارگروه فقه تقنین اندیشکده، دو نفر از اعضا زیر نظر حجت الاسلام و المسلمین گرامی پور به بررسی زوایای فقهی و حقوقی مسئله پرداختند. جلسات نسبتاً متعددی برگزار شد. با توجه به جدید بودن مسئله، سعی شد تمام ادله ای که ممکن است برای موافقان و مخالفان مسئله طرح شود احصاء و بررسی و نقد شد. حاصل مطالب جلسات در چند دوره خدمت استاد محترم ارائه گردید و ایشان با نکات و اصلاحات خویش مطلب را ارتقا دادند.

ه. منابع:

قرآن کریم

۱. انصاری، مرتضی بن محمدامین، فرائد الأصول - قم، چاپ: نهم، ۱۴۲۸ ق.
۲. ایروانی، محمدباقر، دروس تمهیدیة فی القواعد الفقهیة، ۲ جلد، ناصیح - قم، چاپ: چهارم، ۱۴۴۲ ه.ق.
۳. بجنوردی، حسن، القواعد الفقهیة - قم، چاپ: اول، ۱۳۷۷ ش.
۴. جوهری، اسماعیل بن حماد، الصحاح: تاج اللغة و صحاح العربیة، ۶ جلد، دار العلم للملایین - بیروت، چاپ: اول، ۱۳۷۶ ه.ق.
۵. جمعی از پژوهشگران زیر نظر شاهرودی، سید محمود هاشمی، فرهنگ فقه مطابق مذهب اهل بیت علیهم السلام، ۳ جلد، مؤسسه دائرة المعارف فقه اسلامی بر مذهب اهل بیت علیهم السلام، قم - ایران، اول، ۱۴۲۶ ه.ق.
۶. حسینی، محمد، الدلیل الفقھی تطبیقات فقهیة لمصطلحات علم الأصول - دمشق، چاپ: اول، ۲۰۰۷ م.
۷. حلی، حسن بن یوسف، ترتیب خلاصة الأقوال فی معرفة الرجال، ۱ جلد، آستان قدس رضوی، بنیاد پژوهشهای اسلامی - ایران - مشهد مقدس، چاپ: ۱، ۱۳۸۱ ه.ش.
۸. راغب اصفهانی، حسین بن محمد، مفردات ألفاظ القرآن، ۱ جلد، دار القلم - بیروت، چاپ: اول، ۱۴۱۲ ه.ق.
۹. سبحانی تبریزی، جعفر، إرشاد العقول الی مباحث الأصول - قم، چاپ: اول، ۱۴۲۴ ق.
۱۰. سبزواری، سید عبد الأعلى، مهذب الأحکام (للسبزواری)، ۳۰ جلد، مؤسسه المنار - دفتر حضرت آیه الله، قم - ایران، چهارم، ۱۴۱۳ ه.ق.
۱۱. صالحی مازندرانی، اسماعیل، شرح کفایة الأصول - قم، چاپ: اول، ۱۳۸۲ ش.
۱۲. صدر، محمد باقر، دروس فی علم الأصول (طبع انتشارات اسلامی) - قم، چاپ: پنجم، ۱۴۱۸ ق.
۱۳. طباطبایی قمی، تقی، آراؤنا فی أصول الفقه - قم، چاپ: اول، ۱۳۷۱ ش.
۱۴. طباطبایی، محمدحسین، المیزان فی تفسیر القرآن، ۲۰ جلد، مؤسسه الأعلمی للمطبوعات - لبنان - بیروت، چاپ: ۲، ۱۳۹۰ ه.ق.

۱۵. طوسی، محمد بن حسن، التبیان فی تفسیر القرآن، ۱۰ جلد، دار احیاء التراث العربی - لبنان - بیروت، چاپ: ۱.

۱۶. طوسی، محمد بن حسن، رجال الطوسی (جامعه مدرسين)، ۱ جلد، جماعة المدرسين فی الحوزة العلمية بقم، مؤسسه النشر الإسلامی - ایران - قم، چاپ: ۳، ۱۳۷۳ ه.ش.

۱۷. طوسی، محمد بن حسن، فهرست کتب الشیعه و أصولهم و أسماء المصنفين و أصحاب الأصول، ۱ جلد، مکتبه المحقق الطباطبائی - ایران - قم، چاپ: ۱، ۱۴۲۰ ه.ق.

۱۸. فراهیدی، خلیل بن احمد، کتاب العين، ۹ جلد، نشر هجرت - قم، چاپ: دوم، ۱۴۰۹ ه.ق.

۱۹. فیومی، احمد بن محمد، المصباح المنیر فی غریب الشرح الكبير للرافعی، ۲ جلد، موسسه دار الهجرة - قم، چاپ: دوم، ۱۴۱۴ ه.ق.

۲۰. کلینی، محمد بن یعقوب، الکافی (ط - الإسلامیة) - تهران، چاپ: چهارم، ۱۴۰۷ ق.

۲۱. لجنة الفقه المعاصر، الفائق فی الاصول، ۱ جلد، مرکز اداره الحوزات العلمیة - قم، ایران، چاپ: هفتم، ۱۴۴۲ ه.ق.

۲۲. مشکینی اردبیلی، علی، ترجمه قرآن (مشکینی)، ۱ جلد، نشر الهادی - ایران - قم، چاپ: ۲، ۱۳۸۱ ه.ش.

۲۳. مظفر، محمدرضا، أصول الفقه (طبع انتشارات اسلامی) - قم، چاپ: پنجم، ۱۴۳۰ ق.

۲۴. نجاشی، احمد بن علی، رجال النجاشی، ۱ جلد، جماعة المدرسين فی الحوزة العلمية بقم، مؤسسه النشر الإسلامی - ایران - قم، چاپ: ۶، ۱۳۶۵ ه.ش.

خلاصه طرحنامه شامل همه موارد از (الف تا ه) بین ۱۰۰۰ تا ۲۵۰۰ کلمه باشد.